

KONYA ENERJETİZM FELSEFE OKULU

Nezih Dağdeviren - 18.02.2006

Türk felsefe tarihinde önemli bir yere sahip olduğunu gördüğümüz Konya Enerjetizm Felsefe Okulu, 1925-1929 yılları arasında Konya’da yayınlanan Yeni Fikir Dergisi’nde yazılarla varlığını ortaya koymuştur.

Orijinal senteze ulaşma iddiası ve Anadolu’da ortaya çıkmış olması dikkate alındığında tarihsel süreçte iddiasını yitirmiş olsa da Enerjetizm Felsefe Okulu’nun bugün yeterince tanınmıyor oluşu bir kayıptır.

Konya Enerjetizm Felsefe Okulu’nu ve hedeflerini anlamak istiyorsak, Enerjetizm sentezine ulaşmak yolunda kısır imkanlara rağmen idealist bir bakışla gece gündüz çalışan okulun kurucusu Naci Fikret Baştak ve Konya tarihinin nevi şahsına münhasır simalarından Namdar Rahmi Karatay’ın yaşam öyküleri hakkında bilgi sahibi olmak gereklidir. Fikirlerin doğumu ve gelişimini daha iyi anlayabilmek için bunları üreten insanların yaşamlarına dair bilgi sahibi olmak iyi bir temel oluşturacaktır düşüncesindeyiz.

Naci Fikret BAŞTAK

1891 yılında Konya da doğan Naci Fikret Baştak’ın babası Mustafa Fikri Bey elde edilen bilgilere göre üç dili iyi bilmektedir ve Veled Çelebi’nin ve Ermenekli Kel Şair Hasan Rüştü’nün medrese arkadaşıdır. Genç yaşlarda edebiyatla uğraşan Mustafa Fikri Efendi, Konya Sanayi Mektebi’nde Türkçe öğretmenliği yapmıştır. İlgisizlik ve sefalet içinde 1921 yılında vefat etmiştir.

İlk derslerini babasından alan Naci Fikret, Konya Mülkiye İdadisi’nden 1327’de mezun olur. Mezuniyetinden önce son sınıfta üç arkadaşı ile Ufk-ı Ati isminde ilim ve edebiyat içerikli bir dergi yayınlılar. Abdullah Cevdet’inde etkisiyle edebi ve felsefi konularda hızlı bir fikri gelişme gösterir.

İstanbul’dan arkadaşlarının gönderdiği kitapları çevresine göstermeden okuyan Naci Fikret’in 1912’de “Sahap” isimli dergide yayımlanan “Muhtuke-i Nisaiyet” başlıklı yazısı Namdar Rahmi’nin ilgisini çeker ve Mazhar Hamid vasıtasıyla tanışılır.

Naci Fikret, okulun kâtibi iken vekaleten Türkçe ve Fransızca derslerine giren Mehmet Muhlis Koner’den çok etkilenir. Ufk-ı Ati Dergisi’nde birlikte yazmakta ve her gün görüşmektedirler.

Naci Fikret 1. Dünya Savaşı’nda Irak cephesinde yedek subay olarak bulunur ve Kurtuluş Savaşı’na katılır.1923 yılında terhis olarak Afyon Lisesi’ne öğretmen atanır. Afyon’a gitmek istemez ve Konya’da çeşitli okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra 1924 yılında müze müdürlüğüne geçer.1925-1929 yılları arasında “Yeni Fikir” dergisini çıkarır. Bir ara Yusuf Ağa Kütüphanesi’nde de çalışan Naci Fikret, Namdar Rahmi ile beraber bir sayı yayınlanan “Asie Mineure” adlı bir dergi de çıkarır. Çok sevdiği ninesinin ölümü üzerine Konya’dan ayrılarak İstanbul’a yerleşir. Yeni Fikir, Asie Mineure, Milli Mecmua, Konya gibi çok sayıda dergide yazıları yayınlanır.

Naci Fikret’in Felsefe dışında dinler tarihi, arkeoloji alanlarında da araştırma yazıları ve makaleleri mevcuttur. Konya tarihi, din ve cinsiyet gibi konularda çok sayıda makalesi vardır. Fransızca, Latince, Arapça ve Farsça bilmektedir. 1911’de başladığı şiir yazma hasleti bir ara müspet ilimler akımıyla kesintiye uğrasa da 1925 yılında tekrar şiir yazmaya başlamıştır.

Konya’da yakın arkadaşları arasında Naci Kum, Ali Galip, Yalvaçlı Ali Ragıp, Harputlu Mehmet Nuri vardır. Alaaddin Dede Bahçesi’nde çok tartışmalar yapılmış, şiirler yazılmıştır.

İstanbul yaşantısının büyük bölümü gerek ninesinin ölümü ve gerekse yayınlarının beklediği tepkiyi vermemesi nedeniyle avare geçmiştir. Ruhsal sıkıntıları nedeniyle “İlim,

irfan, felsefe, hakikat, hayat, sıhhat neşenin düşmanıdır.” demek, artık her şeyden vazgeçerek, “Alelade bir neşeye ızdırabı” tercih etmektedir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde katiplik ve kütüphane memurluğu yaptıktan sonra “Benim iki hayat arkadaşım vardır; kitap ve şarap, evlenirsem nasıl okuyabilirim” diyerek hiç evlenmediği hayatı 1948’de dünyaya gözlerini yumarak sona ermiştir.

Namdar Rahmi Karatay

1896’da Konya’nın eski ailelerinden Abdülfettahzadeler ve Karataylar ailesine mensup olarak babası Rahmi Bey’in Evkaf müdürü olduğu sırada Kütahya’da doğmuştur. İlk ve orta tahsili nihayete erdikten sonra ailesi ile birlikte Konya’ya gelir ve Konya İdadisi’ne devam eder. Burada Ufk-ı Ati’yi çıkaran Naci Fikret’le arkadaş olur. İdadi eğitimi sonrasında hocası Hayrettin Bey’in Ümit İdadisi’nde öğretmenlik yapar iken diğer yandan Konya Hukuk Mektebi’ne devam eder. Bu sıralarda Ufk-ı Ati yanında Mahzar Nedim’in çıkardığı “Babalık” dergisinde de yazmaya başlar.

18 yaşında Afyon İdadisi’ne tarih ve coğrafya öğretmeni olarak tayin edilir. Çanakkale savaşları sırasında İstanbul’a asker olarak gönderilir ise de askerliğe elverişli olmadığından ayrılır, Konya’ya döner. Konya’da çeşitli okullarda öğretmenlik, müdürlük yapmıştır. O zamanki Konya Valisi Muammer Bey’in teklifi ile Konya Türk Ocağı’nın çıkardığı “Ocak” dergisinin başına getirilir. 1918 yılında valilik tarafından okullarda yapılan eğitim-öğretimi incelemek üzere Viyana ve Budapeşte’ye gönderilir.

Namdar Rahmi, Yeni Fikir Dergisi’nin yayın hayatına merhaba demesinin sonrasında 1925’te psikoloji eğitimi almak üzere yazılarına ara vererek Paris’e gider.

1928 yılında Konya’ya dönerek Konya Lisesi’nde öğretmenliğe başlar. Arkadaşı Naci Fikret ile Asie Mineure’i çıkartmak için hazırlık yaparlarken, stajyeri Türkmenistanlı Ahmet Şekuri Bey’in çıkardığı “Balarısı”, “Kadın Ruhiyatına Müstenid Cinsi Ahlak” başlıklı bir yazısının ve Ahmet Şekuri’nin “Aşk Meselesinin Üç merhalesi” başlıklı yazılarının yayınlandığı bir başka mecmua yayın hayatına girmiştir. İlk sayısı yayınlanan bu dergide ahlak dışı resim basıldığı gerekçesi ile M.E.B tarafından dergi toplattırılmış ve Namdar Rahmi öğretmenlikten uzaklaştırılmıştır.

Bu olaydan sonra Ankara’da yüksek öğretim şube müdürlüğü yapmış ise de öğretmenlik arzusu nedeniyle görevi bırakarak Afyon ve Bursa’da öğretmenlik yapmıştır. 1930’da Bursa’ya yerleşerek Halkevi çalışmalarına başlamıştır.

1932’de Dolmabahçe Sarayı’nda toplanan ilk Dil Kurultayı’nda çalışmaları ve konuşması nedeniyle Atatürk’ün övgülerine mazhar olduğu halde sonraki kurultaylara davet edilmez.

Yaşadıklarının yarattığı hayal kırıklıkları ile 1932 yılından itibaren mizahta kendini ifade edebilmenin yollarını arayacak ve manzumeler yazacaktır. 1933 yılında bütün duygularını “Geçti Bor’un Pazarı” başlıklı manzumede toplamıştır. 1939’da evlenerek Ankara’ya yerleşir. 1947’de İstanbul Çapa Kız Enstitüsü’ne tayin edilir ancak kısa bir süre sonra geçirdiği felç rahatsızlığı nedeniyle 1952 yılında emekliye ayrılır. 1953 yılında ailesiyle İzmir’e yerleşir ve aynı yıl burada vefat eder.

Naci Fikret ve Namdar Rahmi aldıkları eğitimle yoğrulmuşlar ve yakınında bulundukları yetişmiş kişilerden etkilenecek, edebi ve felsefi yazılar yazmışlardır. Etkilendikleri ve yetişmelerine katkıda bulunan kişiler arasında; Mehmet Muhlis Koner, Mümtaz Bahri Koru, Refik Koraltan, Rasim Haşmet, Abdullah Cevdet, Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi isimler sayılabilir.

KONYA ENERJETİZM FELSEFE AKIMI (OKULU)

1912’li yıllarda yazdıkları yazılar ile topluma açılan 1925 yılında hassaten bu amaca matuf yayınladıkları Yeni Fikir Dergisi ile teferruatını ortaya koydukları Enerjetizm inancı Türk Felsefe ve Bilim Tarihi’nde önemli bir kilometre taşı olmuştur.

Yeni Fikir Dergisi, 1 Ocak 1925-15 Ekim 1929 tarihleri arasında elli bir sayı yayımlanmıştır. Naci Fikret Enerjetizm ile ilgili yazılarına ilk sayıdan itibaren başlamış, Namdar Rahmi üçüncü sayıdan itibaren derginin yazar kadrosuna katılmıştır.

ENERJETİZM:

Alman filozofu (kimyacı) Ostwald’ın 19. yüzyıl başlarında yoğun olarak savunduğu Nietzsche’nin “Kudret İradesi” felsefesinde ağırlığını hissettiğimiz ‘Freudcu’ görüşün gelişim çizgisindeki, enerjiyi her türlü varlığın ana esası gören mutlak Enerjetizm mahiyetinde ağırlık kazanan Konya Enerjetizm Felsefe Okulu, iki simanın önderliğinde ciddi bir akım olarak ortaya çıkmış beklenen ilgiyi görmediği için hayal kırıklığı yaratsa da verimli çalışmalar bu sayede ortaya konulabilmiştir.

Enerjetizm fikrinin kökleri bilhassa Leibnitz’ in felsefesinde ortaya çıkar. Felsefi olarak Enerjetizm’in ulaştığı gerçekler birçok filozof tarafından keşfedilmiştir. Enerji, eski felsefe sistemlerinde enerji fiziki olarak bilinmediği için metafizik kavramlarla açıklanırken , Konya Enerjetizm Felsefe Okulu enerjiyi her türlü varlığın ana esası olarak görüp açıklamaktadır. Termodinamiğin ikinci kanununa yol açan Carnot prensibi pek çok yazılarında savlarının temelini oluşturmaktadır. “Carnot” prensibini ruhiyat hadiselerine tatbik ederek psikolojik ve ahlaki alanlarda çözümler aranmıştır.

Naci Fikret ve Namdar Rahmi fikirlerini özellikle Yeni Fikir Dergisi’ndeki yazılarında ve bunların çoğunlukla tekrarı olan Milli Mecmua’daki makalelerinde ortaya koymuşlardır.

Naci Fikret’e göre bilgimizi objektif ve subjektif diye ikiye ayırmak gereksizdir. Bütün bilinenler objektif olup, objektif hadiseler derece olarak birbirinden ayrılmaktadır.

Fikir maddenin hareketlerinin devamı olarak izah edilmeye çalışılmaktadır.

Namdar Rahmi’ye göre beynimizin en yüksek nöronlarındaki enerjinin boşalması insanda bir haz meydana getirmektedir ki bu bilmek-ilimdir. Diğer taraftan asıl ilime ayrı ayrı gelişmelerle uğraşmadan bütün ilimlerin dayanacağı umumi kanunu bulduğunuz zaman erişmek mümkündür. İşte bu genel esas Namdar Rahmi’ye göre “enerji”, bu genel kanunlardan bahseden ilimde “Enerjetizm” dir

Ne var ki Namdar Rahmi’ye göre insanların çoğu ilim yolundan çok itikada (inanmaya) yönelmektedir. Tefekkürün (düşünmenin) zor ve elem verici olmasına karşılık, itikadın haz ve sevinç verici olması bunun sebebidir.

Enerjetizm’ e göre sağlam bir beyine sahip olan herkes eşya ve olaylar karşısında çeşitli tarz ve kuvvetle fikir meydana getirmiş, dolayısıyla hepsinin de kendine göre sağlam veya zayıf, geniş veya dar bir felsefesi oluşmuştur.

Olayları enerji temeline dayanarak açıklamaya çalışan Enerjetizm Felsefe Okulu’nda Naci Fikret’in de açıkladığı üzere ruh da hayat gibi enerjinin özel bir şeklinden başka bir şey değildir.

Konya Enerjetizm Okulu, maddenin ve yeryüzündeki tüm olayların esası olarak gördüğü enerji kavramını, enerjinin özelliklerini ve esaslarını irdeleyerek geniş tespitlerde bulunmaya çalışmıştır.

Enerjetizm okulu çalışmalarında maddi olayların yanında şuur, zihin faaliyetleri, ruh, duygu ve heyecanlarda Enerjetizm yaklaşımıyla izaha çalışılmıştır.

Namdar Rahmi'ye göre şuur beyinde dalgalanan enerjinin varlığıdır. Bireye “ben” dedirten ve bireyde arzu ve ihtiras, haz ve elem doğuran enerjidir.

Konya Enerjetizm Okulu din, ahlak, sanat gibi manevi değerleri de enerji açısından açıklamaya çalışmıştır. Din ve Dinler Tarihi ile bilhassa Naci Fikret meşgul olarak yazılarında dinin ortaya çıkışı ve iptidai dinlerin yapısı ile ilgili açıklamaların yanı sıra semavi dinlerle ilgili izahlara çalışmıştır.

Görüşlerini yayınladıkları Yeni Fikir Dergisi, eş zamanlı olarak yayınlanan dergiler arasında önemli bir yer tutmuştur.

Naci Fikret ve Namdar Rahmi Enerjetizm üzerine çalışmalarından çok şey bekleseler de geniş bir tepki bulamamışlardır. Devrin bulabildikleri tüm imkanlarından yararlanmışlar, günün fikir adamı olarak halkın karşısına çıkmaktan ziyade aydınlar arasında yazılarla düşüncelerini yaymaya çalışmışlardır.

Her iki değerli fikir adamının da hayattan beklediklerini bulamamaları neticesi “kahren” sürdürdükleri yaşamlarına dair yaklaşımlarını en güzel şekliyle hicveden Namdar Rahmi'nin 1933'te kaleme aldığı bir şiirden bir dörtlük ile Konya Enerjetizm Okulu'na ilişkin değerlendirmemizi şimdilik noktalamak istiyoruz.

Bilmem ki ne olmağıt senin gayen, maksadın,
Fare gibi kitaplar arasında yaşadın.
Ne dans ettin eğlendin, ne sevdin kız kadın,
Kim dedi be hey serseri gençliğine kıy diye,
Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye.

Ve işte 1936 yılında yazdığı bir şiirinde son noktayı koyan dizeleri;

Ne beklerdin ne buldun yeryüzünde hey serseri,
Bilinir mi böyle yerde bir kimsenin öz değeri,
Unut artık bunca yıldır tükettiğin emekleri,
Devlet kuşu konsa bile istemem bundan geri,
İşte geldik gidiyoruz şen olasın Halep şehri.